

Bármennyire is eltérőnek tűnik a történet-, illetve a jogtudomány vizsgálati tárgya, léteznek olyan területek, ahol a két tudományterület összeér, céljaik azonosak és módszereik is hasonlóak. Ezek a határterületek azok, ahová – a saját tudományterület ismerős berkeiket elhagyva – egyre kevesebben kapaszkodnak fel. Bár a fennsíkra érve a táj ismerős, de minden lépéssel – ahol, a költővel szólva, „jobbra is, balra is árok, meredék...” – növekszik a különbségek száma, és így a hibázás lehetősége is. Ily módon ezek a határvidékek gyéren lakottak és – gyakran generációkon át – kevésbé kutatottak maradnak. Egyrészt a befektetendő, aránytalanul nagy energia miatt, másrészt viszont kevés az értő olvasók száma is. Tétéles jogászként olvasni egy történelmi munkát gyakran „mesedélutánnak” tűnik, míg egy bölcsész általában – tisztelet a kivételnek – már a bevezetőnél leteszi a jogtudós monográfiáját, amelynek „bikkfanyelve” sokszor még a pallérozott olvasó számára is nehezen befogadható.

A jogtörténet itthon a történet- és a jogtudomány közötti határvidék egyik legismertebb régiójaként említhető. Nemcsak a szakemberek körében számít népszerűnek, hanem – egyes témák révén (például *Aranybulla* vagy a Szent Korona-tan) – közérdeklődésre is számot tarthat. Művelésével azonban viszonylag kevesen próbálkoznak, hiszen ahhoz – mintegy előfeltételként – mind a két tudományterület szabályrendszerét és kutatási módszertanát ismerni szükséges. Történelmi végzettség nélkül forrást olvasni merész vállalkozás, és minél korábban nyúlunk vissza, a helyzet annál nehezebb lesz. Jogilag releváns forrást elemezni viszont a római jog és a tétéles jog rendszerének ismerete nélkül nagyjából „orosz rulett”. Vagyis a „jó” jogtörténész – alapesetben – mind a két tudományterület műveléséhez szükséges felkészültség birtokában lát munkához. Ám e „szabály” alól jócskán akadnak kivételek, és itt elegendő csak a 20. századi nagy magyar jogtörténészekre utalni, akik – a tudományos pályafutását a pécsi jogi karon befejező Holub József (1885–1962) kivételével – vagy csak történelmi, vagy csak jogi végzettséggel rendelkeztek.

Mégis mi volt bennük, a szemléletmódjukban közös, hogy valamennyien a jogtörténetre fókuszáltak? A válasz: a levéltári források tisztelete és ismerete. Valamennyien – akár történészként, akár jogászként dolgoztak – a feldolgozásokkal szemben a primer forrásanyagot részesítették előnyben. Dinamikus történetként tekintettek a múltba, és otthonosan akartak mozogni az őket érdeklő történelmi korban. Ahogy Holub professzor is – több tízezer oklevél átolvasása után – jó ismerősként üdvözölte a középkori Zala vármegye lakó-

Domaniczky Endre*

Sepsiszéki cirkálási jegyzőkönyvek Rácz Balázs Viktor közlésében

Sepsiszéki cirkálási jegyzőkönyvek 1679–1701.

Bevezető tanulmánnyal közli: Rácz Balázs Viktor.

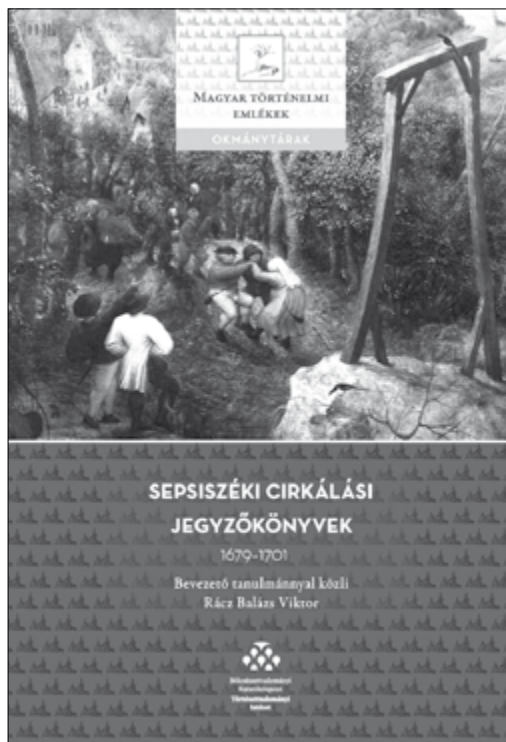
Budapest, 2023. BTK TTI, 524 p.

ISBN 978 963 416 3770

sainak többségét. Nemcsak a birtokosokat, akik a hierarchia csúcsán álltak, hanem a történelmi feldolgozásokban a tömegbe olvadó nemteleneket is: polgárokat, papokat, parasztokat.

A közös metszet tehát a papírok (diplomák) adta „felkenésen” túl a forráskutatás előtérbe helyezése. A jogtörténészek azok a történész vagy jogász végzettséggel rendelkező kutatók, akik nem elégednek meg a sablonos válasszokkal, miszerint az „*Aranybulla* a nemesség jogait rögzítette”. Ők mind a konkrét réteget, sőt – ha a források lehetővé teszik – az egyes társadalmi rétegek minél több tagját is szeretnék közelről látni és megismerni...

Mindezt azért kell előrebocsátani, mert a történész végzettséggel (és hamarosan jogi diplomával is) rendelkező fiatal kutató, Rácz Balázs Viktor egy elszánt és lelkes forráskutató, a történész Oborni Teréz tanítványi köréhez tartozik. Rácz maga is említi, hogy Oborni nemcsak mesterként, hanem emberként is példakép a számára (8. p.). Ez a plusz az, amit Oborni tanárnó valamennyi tanítványa nemcsak érzékelt, hanem a tanárnótól élményként – „ajándékba” – kapott. Oborni mosolya és kedvessége mögött azonban magas elvárások és szilárd módszertani maximák álltak és állnak. Két fontos tanácsára, amelyet Pécsen a történelem segédtudományával ismer-

* Domaniczky Endre vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, ORCID: 0009-0007-4623-7598

kedő hallgatónak adott, negyed évszázad távlatából is tisztán emlékszem: a) „mindenekelőtt a primer forrásokra támaszkodjunk”; b) „kerüljük a preconcepciókat, és hagyjuk, hogy a források vezessenek.” Oborni tehát a levéltári forráskutatást tartotta minden történelmi és ahhoz kapcsolódó (vagyis jogtörténelmi) munka alapjának. Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy önmagában a forrásismeret nem elég, kell a nyelvtudás és szükséges a rokon tudományok (például a jogtudomány ismerete) is.

Nem véletlen, hogy a tudományos pályafutását az ő szakmai támogatása mellett megkezdő Rácz Balázs Viktor a történelmi diploma megszerzésén túl más tudományterületeken is tanulmányokat folytatott. Első nagylélegzetű munkája a most a Történettudományi Intézet *Magyar Történelmi Emlékek – Okmánytárak* sorozatában megjelent kötet. Ami témájánál fogva figyelmeztet arra, hogy a forráskutatásra és a forráskiadásra a szakmának – a történészeknek éppen úgy, mint a jogtörténészeknek – időt és anyagi forrásokat kell fordítani. Ezen belül is elsőbbséget kell hogy élvezzenek azok az anyagok, amelyek az egykor Magyarországhoz tartozó területekkel foglalkoznak, hiszen azokat nemcsak a megsemmisülés, de a feledés veszélye is az átlagosnál jobban fenyegeti. Az okmánytár tehát témájánál fogva is szerencsés választás volt a szerző részéről, ő azonban az anyagot egy alapos bevezető tanulmány kíséretében adta közre. Ebben egyrészt – miközben rekonstruálja a cirkálás késő középkori előzményeit, és bemutatja magának az eljárásnak a székelyföldi

sajátosságait is – példásan fűzi egybe a témára vonatkozó korábbi és jelenkori szakirodalmi anyagot, másfelől pedig nem riad vissza saját álláspontjának rögzítésétől sem. Ami azonban szemléletmódjában mindig komplex és visszafogott, mintegy szervesen épül rá a korábbi kutatói álláspontokra – még abban az esetben is, ha azokkal homlokegyenest más következtetésekre jut. Ilyen például a cirkálás jogintézményének erdélyi működéséről rögzített álláspontja (35–36. p.), amelynek során véleményét számos jogtörténészével ütközteti. A kutatás folytatása során – miként Holub példájából is tudjuk, aki csak Zala vármegyével több mint két évtizeden át foglalkozott – nyilván előkerülhetnek még olyan adatok, amelyek egyes területekre nézve és korszakok tekintetében jelen munka megállapításait árnyalhatják, de a megközelítés komplexitása, mélysége, a lényeglátás eleganciája jól jelzi, hogy a jogintézmény története valóban új részletekkel gazdagodott, és ennek pozitív hatása várhatóan a későbbi jogtörténelmi munkákban is érezhető lesz.

Az alapkutatások lefolytatásában és eredményeinek hasznosításában az információs forradalom kedvező folyamatokat indított el. Fontos, hogy ez a munka is minél több helyre juthasson el, áttörve a korábban nehezen járható állami és nyelvi határokat. Ennek legcélszerűbb módja az internetes elérhetőség biztosítása lenne, amely nemcsak kutatási, hanem didaktikai szempontból is kedvező hatással járhatna – a magyar nyelvterületen és a szomszédos népeknél is.

